

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-73>

УДК 336.74.236:005]:334.74 (477):336.647.2:519.863

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

PECULIARITIES OF PLANNING CASH FLOWS OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION DURING THE WAR

Микитин Олег Зеновійовичкандидат технічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9016-6757>**Mykytyn Oleh**

Lviv Polytechnic National University

Стаття присвячена дослідженню сучасних особливостей планування грошових потоків підприємств за євроінтеграційних умов під час війни, потенціалу щодо розвитку управління, зокрема планування грошових потоків. Проаналізовано проблеми управління фінансовими, грошовими потоками в Україні в умовах війни. Виокремлено основні фактори формування системи планування грошових потоків вітчизняних підприємств. Запропоновано схему послідовності моделювання структури капіталу підприємства в умовах євроінтеграції. Для запропонованої схеми послідовності моделювання структури капіталу підприємства в умовах євроінтеграції можливі є обмеження внутрішніх, зовнішніх параметрів. Їх набір (перелік), рівні можна варіювати в залежності від рівня складності системи, внутрішніх, зовнішніх вимог, інституціональних особливостей становлення, функціонування, розвитку системи тощо.

Ключові слова: євроінтеграція, фінанси, грошові потоки, планування, платоспроможність підприємств.

The article is devoted to the study of modern features of cash flow planning of enterprises in the European integration conditions during the war, the potential for the development of management, in particular, cash flow planning. The main objectives of the article are to study the current trends and features of the system of cash flow planning of enterprises in the context of European integration, especially under the influence of the war with Russia. The paper analyzes the problems of managing financial and cash flows in Ukraine in times of war. Research methods used in the article: statistical research method, analytical methods, etc. The transition to market conditions has provoked instability in our country's economy and a deterioration in the financial condition of many businesses. The situation has worsened significantly due to the negative impact of the pandemic and its consequences (in 2020–2022 years), as well as the war with Russia. After all, Moscow's aggression against Ukraine has already caused large-scale destruction of both productive capital and infrastructure (not to mention terrible human losses, social losses, etc.). The main factors of formation of the system for planning cash flows of domestic enterprises are allocated. A scheme of sequence of modeling the capital structure of enterprise in the context of European integration is proposed. For the proposed scheme of the sequence of modeling the capital structure of an enterprise in the context of European integration, it is possible to limit internal and external parameters. Their set (list) and levels can be varied depending on the level of complexity of the system, internal and external requirements, institutional features of formation, functioning, development of the system, etc. Cash flow planning at enterprises in today's conditions is an extremely important and necessary process. The practical significance of the study is as follows: the level of efficiency, rationality of the cash flow planning system will determine the comprehensive success of the enterprises' functioning in the domestic and foreign markets.

Keywords: European integration, finance, cash flows, planning, solvency of enterprises.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових умов господарювання спровокував в економіці нашої країни проблему нестабіль-

ності, погіршення фінансового стану багатьох підприємств. Значно погіршилася ситуація через негативний вплив пандемії та її наслід-

ків (у період 2020–2022 рр.) а також війна з росією. Адже московська агресія проти України вже викликала масштабні руйнування як виробничого капіталу так і інфраструктури, (не кажучи про страшні людські жертви, соціальні втрати тощо). Окрім того війна призводить до суттєвого скорочення робочих місць, доходів, зменшення рівня купівельної спроможності, обсягів накопичених активів тощо. Саме тому актуальною є проблематика планування грошових потоків вітчизняних підприємств, зокрема й за євроінтеграційних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження науково-методичних, організаційних аспектів фінансового планування, планування грошових потоків зроблено такими українськими вченими, як Алимов О. [10], В'язовська К. [5, с. 202–207], Головка Т. [1, с. 104–110], Гончаренко О. [7], Гріщенко І. [2], Денисенко М. [3, с. 61–64], Жук О. [4], Завербний А. [4; 8], Залізна Л. [4], Івченко І. [5, с. 202–207], Кобаль О. [2], Кріп О. [14], Лапіна І. [7], Попович Д. [10], Скриль В. [11], Ступенко К. [11], Талах Т. [12, с. 247–259], Хома І. [14], Чижішин О. [15], Юрченко О. [16] та інші. За умов війни детальніше акцентували увагу на зазначеній проблемі такі вчені як Андронік О. [13], Гузь М. [6], Короленко О. [6], Костенко Ю. [6], Томчук О. [13], Трегубов О. [13] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на детальні дослідження проблематики планування грошових потоків, деякі важливі питання, проблеми, що стосуються формування комплексного підходу при формуванні та використанні систем управління фінансовими/грошовими потоками підприємств за євроінтеграційних умов, за умов кризи через військові дії та підвищення рівня ризиковості фінансових операцій, розвитку організаційно-економічного механізму управління грошовими потоками підприємства залишаються ще не повністю опрацьованими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними цілями статті виступають дослідження сучасних тенденцій і особливостей системи планування грошових потоків підприємств за євроінтеграційних умов, особливо під впливом війни з росією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Все більше науковців акцентують увагу на зростанні рівня дефіцитності грошових коштів у вітчизняних підприємств, обмеженості їх поточної, інвестиційної діяльності. Особливо стан погіршується невизна-

ченістю, викликаною війною. За цих умов спостерігається масове залучення, використання позикових коштів, незбалансованість грошових потоків, надмірна тривалість фінансових циклів, обмеженість використання фінансових інструментів, технологій [7; 12].

Тому особливого значення набуває поняття «грошових потоків» та механізмів раціонального управління (зокрема планування, як його ключового елементу, що є першочерговим у даному процесі) ними, які посприяли б подоланню дефіцитності коштів у вітчизняних підприємств, формуванню ефективної системи управління (менеджменту) грошовими потоками, забезпечували б досягнення стратегічних, тактичних, оперативних цілей. Внаслідок нестійкого фінансового стану багатьох підприємств у сучасних умовах особливе місце доцільно відводити дослідженню саме грошових потоків [12]. Зрозуміло, що через війну фінансовий сектор суттєво потерпає. Стабілізується ситуація в основному за рахунок зовнішніх переказів. За даними Національного банку протягом 2022 р. до України зі всього світу перераховано близько 13 млрд дол. США [8]. Цікавою є їх структура: найбільші обсяги коштів надійшли з Італії (23%); Ізраїлю (18%); США (16%); Німеччини (7%); Польщі (4%) [8]. Однак, по перше це всі види надходжень (включаючи приватні, скеровані на гуманітарну та військову допомогу тощо), по друге, необхідним є вмиле їх використання. Це можливо виключно при формуванні ефективної системи планування грошових потоків. Адже саме система планування виступає «ключовим елементом фінансового менеджменту, забезпечує адекватність моделі управління фінансами суб'єктів господарювання потребам мінливого ринкового середовища та її ефективність» [7, с. 46].

Аналізуючи напрацювання науковців сутність «планування грошових потоків» потрібно визначати як «процес розроблення системи планів, планових показників/індикаторів з формування грошових потоків підприємств з усіх видів їх діяльності задля досягнення встановлених цілей розвитку, забезпечення ефективного функціонування» тощо [1, с. 111]. Кінцевим результатом планування грошових потоків виступає індикатор динаміки чистого грошового потоку» [1, с. 111, 10].

Основними факторами формування системи планування грошових потоків підприємств насамперед виступають недостатність грошових коштів для здійснення операційної, інвестиційної, фінансової діяльності,

невідповідність (асинхронність у часі й обсягах) надходжень-витрат, а також ризиковість втрати платоспроможності [13, с. 487]. Тому метою планування потоків грошових коштів є раціональне синхронізування наявних грошових коштів для забезпечення фінансової рівноваги підприємств [13, с. 487].

Комплексна модель управління грошовими потоками підприємств та її ключовий функціональний елемент – планування повинні чітко передбачати застосування конкретних методів з метою формування методологічної основи для даної моделі. Сучасна фінансова література відносить до основних методів планування грошових потоків підприємств наступні [1, с. 47, 10, 12, 16]:

- 1) нормативний метод;
- 2) розрахунково-аналітичний метод;
- 3) метод оптимізування фінансових рішень;
- 4) фінансове моделювання [1, с. 47, 10, 12, 16].

З метою ефективного оцінювання майбутніх (прогнозних) потреб залучення капіталу, з'ясування особливостей використання під час взаємодії вітчизняних підприємств передусім із іноземними постачальниками та споживачами, а також державними (вітчизняними та зарубіжними) органами, кредиторами, іншими стейкхолдерами. Також необхідно вивчати всі умови ведення виробничо-господарської діяльності підприємств. І саме на підставі проведеного аналізування система менеджменту грошових потоків підприємств зможе визначати обсяги, джерела капіталу, умови залучення, початкову вартість тощо.

Остаточне управлінське рішення щодо застосування певних методів/способів задоволення потреб підприємств у капіталі має прийматися лишень після врахування цілей його фінансової стратегії, тобто на основі ставлення топ-менеджменту до співвідношення «дохідність капіталу / вартість капіталу / рівень фінансових ризиків» при моделюванні структури капіталу підприємства та його оптимізуванні [1, с. 47, 7, 12, 16].

Також доцільно до процесу моделювання структури капіталу, грошових (фінансових) потоків вітчизняним підприємствам підходити із врахуванням передових європейських практик, враховуючи кризові умови та рівень ризиковості на основі наступної системи (див. рис. 1).

За звичайних умов господарювання грошовим потокам будь-якого підприємства притаманними є асинхронність (надходження/витрати), недостатність коштів для фінансування всіх видів діяльності (особливо за умов євроінтегрування, що представляє нові можливості та перспективи розвитку), ризиковість фінансової діяльності тощо. Негативний вплив вказаних проблем підсилюється умовами війни з росією, невизначеністю навіть в кожному наступному дню.

Цілі управління капіталом вітчизняних підприємств за євроінтеграційних умов та під час війни (рис. 1) мають бути пов'язаними із нормалізуванням фінансового стану, підтриманням рівнів платоспроможності, фінансової стійкості, раціональним використанням грошових коштів, контролюванням утворення, використання платіжних засобів тощо. При моделюванні грошових потоків підприємств необхідно враховувати так обмежувальні параметри (особливо рівень фінансового ризику).

Для запропонованої нами схеми послідовності моделювання структури капіталу підприємства в умовах євроінтеграції можливі є обмеження внутрішніх, зовнішніх параметрів. Їх набір (перелік), рівні можна варіювати в залежності від рівня складності системи, внутрішніх, зовнішніх вимог, інституціональних особливостей становлення, функціонування, розвитку системи тощо.

Висновки. На рівень фінансової стійкості вітчизняних підприємств впливає багато факторів, спричинених перш за все військовим станом. Основним є високий рівень нестабільності зовнішнього середовища. Саме він вимагатиме від системи менеджменту підприємств застосування ефективних моделей фінансового управління, швидкого реагування на різні виклики, загрози та й перспективи тощо.

Кожне вітчизняне підприємство, працюючи в умовах воєнних дій, стикається зі ситуацією, коли необхідно вчасно коригувати бізнес-моделі для продовження простого функціонування на ринку. Саме тому планування грошових потоків на підприємствах за умов сьогодення є надзвичайно важливим, необхідним процесом. Від рівня ефективності, раціональності системи планування грошових коштів залежатиме комплексна успішність функціонування підприємств на внутрішньому, зовнішньому ринках.

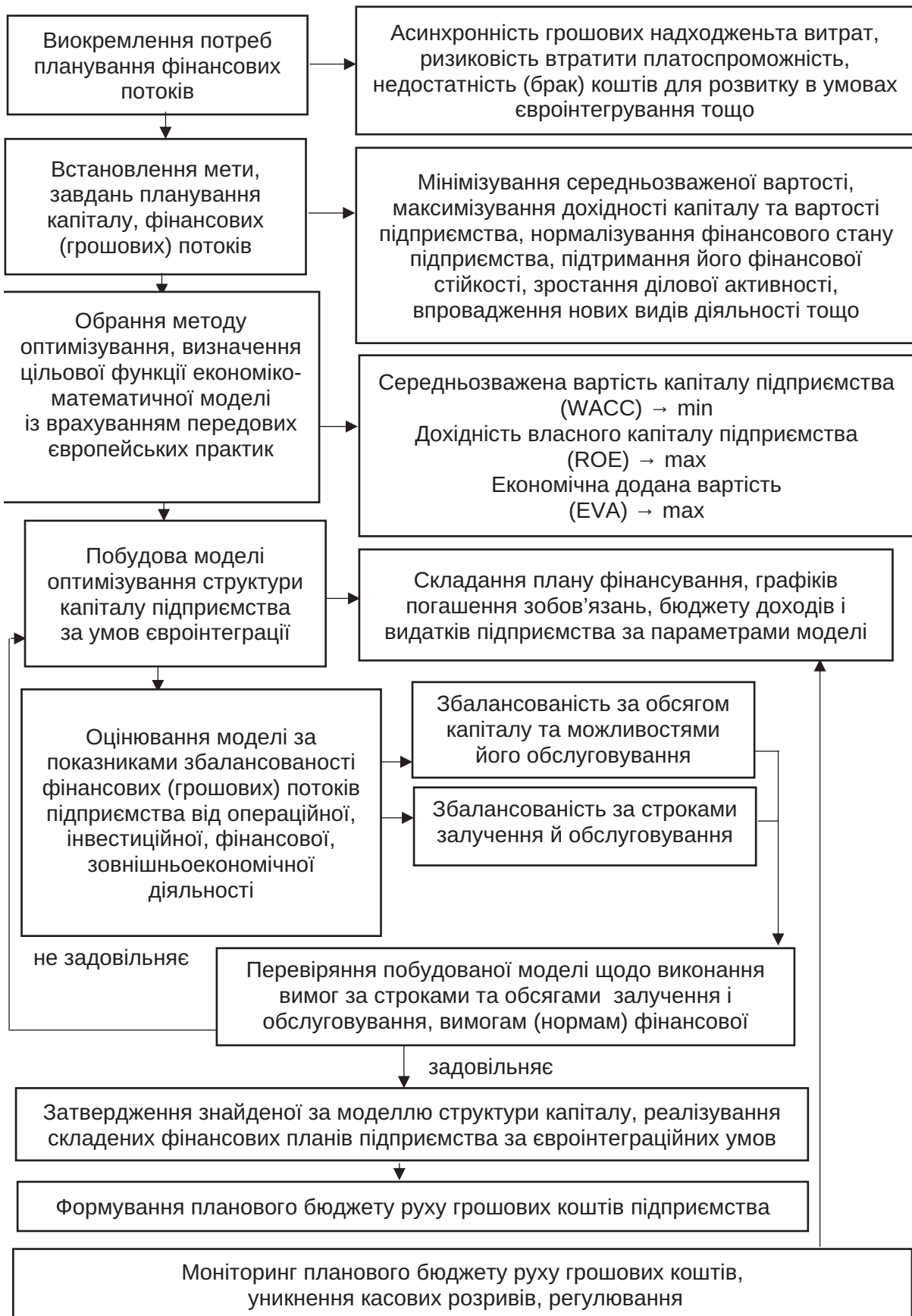

Рис. 1. Схема послідовності моделювання структури капіталу підприємства в умовах євроінтеграції

Джерело: побудовано автором на основі [1; 2; 7; 10; 12]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головка Т. В. Планування грошових потоків підприємства: нова парадигма. *Вісник КНТЕУ*. 2017. Вип. 4 (114). С.104–113.
2. Гріщенко І. В., Кобаль О. А. Оцінка показників в процесі фінансового планування підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України : зб. наук. праць*. Вінниця, 2020. С. 223–225
3. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65.
4. Завербний А., Залізна Л., Жук О. Особливості формування методів прийняття рішень вітчизняними підприємствами у зовнішньоекономічній діяльності: інформаційний аспект. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400>
5. Івченко І. Ю., В'язовська К. М. Побудова динамічної оптимізаційної моделі фінансових потоків підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 4 (9). С. 202–208.
6. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758>
7. Лапіна І. С., Гончаренко О. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.
8. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>
9. Пешко М., Завербний А. Діджиталізація української економіки в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136>
10. Попович Д. В., Алимов О. С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31–35. URL: http://rev.kpi.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf
11. Скриль В. В., Ступенко К. Ю. Планування грошових потоків підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6737> (дата звернення: 28.10.2023).
12. Талах Т. А. Особливості методики проведення аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства. *Луцький НТУ*. 2008. Вип. 5 (20). Ч. 2. С. 247–260.
13. Томчук О., Трегубов О., Андронік О. Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. 2023. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2395>
14. Хома І. Б., Кріп О. І. Фінансове моделювання управління грошовими потоками в економіці України на прикладі пат «Львівхім». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.10. С. 335–343.
15. Чижишин О. І. Управлінські аспекти раціоналізації використання грошових ресурсів підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17 С. 486–490.
16. Юрченко О. Ю. Сучасні підходи до управління грошовими потоками підприємства. *Бізнеснавігатор*. 2020. Вип. 4(47). С. 77–82.

REFERENCES:

1. Hrischenko I. V., Kobal O. A. (2020). Otsinka pokaznykiv v protsesi finansovoho planuvannia pidpryiemstva [An estimation of indexes is in the process of the financial planning of enterprise]. Proceedings of the Perspektyvy rozvytku finansovo-ekonomichnoho prostoru Ukrainy (Ukraine, Vinnytsia, April 08–09, 2020), Vinnytsia: Krok, pp. 223–225. (in Ukrainian)
2. Golovko T. V. (2017). Planuvanya groshovykh potokiv pidpryiemstva: nova paradygma [Planning of cash flows of the enterprise: a new paradigm]. *Visnyk KNTEU*, vol. 4, no. 114, pp. 104–113. (in Ukrainian)
3. Denysenko M.P. (2019). Zakhody pokrashchennia finansovoho stanu pidpryiemstva u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Measures to improve the financial condition of the enterprise in modern business conditions]. *Ekonomika i derzhava*, vol. 12, pp. 61–65. (in Ukrainian)
4. Zaverbnyj A., Zalizna L., Zhuk O. (2023). Osoblyvosti formuvanya metodiv pryjnyatya rishen` vitchyznyanymy pidpryiemstvamy u zovnishn`oekonomichnij dijal`nosti: informacijnyj aspekt [Peculiarities of formation of methods of decision-making by domestic enterprises in foreign economic activity: Information Aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 50. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400> (in Ukrainian)
5. Ivchenko I. Yu., Vjazovska K. M. (2013). Pobudova dynamichnoji optyimizacijnoji modeli finansovykh potokiv pidpryiemstv [Building a dynamic optimization model of enterprise financial flows]. *Ekonomika: realiji chasu*, no. 4, pp. 202–208. (in Ukrainian)
6. Kostenko Yu., Korolenko O., Guz M. (2022). Analiz finansovoji stijkosti pidpryiemstva v umovakh vojenogo stanu [Analysis of financial stability of an enterprise under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 43. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758> (in Ukrainian)

7. Lapina I. S., Goncharenko O. M. (2016). Finansovyy menedzhment [Financial management], Atlant, Odessa, Ukraine. (in Ukrainian)
8. Oficijnyj сайт NBU. URL: <https://bank.gov.ua/>
9. Peshko M., Zaverbnyj A. (2023). Didzhytalizacija ukrajinskoji ekonomiky v umovakh evrointegracii [Digitalization of the Ukrainian economy in the context of European integration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136>
10. Popovych D. V., Alymov O. S. (2018). Doslidzhennia efektyvnosti finansovo-hospodarskoj diialnosti pidpryjemstv ta zasoby yii pidvyshchennia u suchasnykh umovakh [Research of efficiency of financial and economic activity of enterprises and means of its increase in modern conditions]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, vol. 1, pp. 31–35. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf (in Ukrainian)
11. Skryl V. V., Stupenko K. Yu. (2018). Planuvanya groshovykh potokiv pidpryjemstva [Planning cash flows of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*, vol. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6737> (in Ukrainian).
12. Talakh T.A. (2008). Osoblyvosti metodyky provedenya analizu ta optymizacii groshovykh potokiv pidpryjemstva [Peculiarities of the methodology for analyzing and optimizing the company's cash flows]. *Luckyj NTU*. No. 5(20). Ch. 2, pp. 247–260.
13. Tomchuk O., Tregubov O., Andronik O. (2023). Finansovi aspekty upravlynya platosprommzhnistiu malogo ta seredn`ogo biznesu v umovakh vijny [Financial aspects of managing the solvency of small and medium-sized businesses in times of war]. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2395>
14. Khoma I. B., Krip O. I. (2011). Finansove modeliuvanya upravlynya groshovymy potokamy v ekonomici Ukrainy na prykladi PAT «Lvivkhim» [Financial modeling of cash flow management in the ukrainian economy on the example of Lvivkhim PJSC]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.10, pp. 335–343.
15. Chzhyshyn, O. I. (2017). Upravlins`ki aspekty racionalizacii vykorystanya groshovykh resursiv pidpryjemstva [Management aspects of rationalizing the use of enterprise resources]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 17, pp. 486–490.
16. Yurchenko O. Yu. (2020). Suchasni pidkhody do upravlynya groshovymy potokamy pidpryjemstva [Modern approaches to cash flow management of the enterprise]. *Business Navigator*, Issue 4 (47), pp. 77–82/